

Bloemlezing activiteiten Kennisconsortium Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw 2021-2022

De Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw Noord-Nederland kent een Kennisconsortium (KC) bestaande uit zeven partijen (Rijksuniversiteit Groningen, Wageningen Universiteit, Proefboerderij SPNA, Hogeschool Van Hall Larenstein, Aeres, Terra en Kadaster). De belangrijkste taken van het KC zijn het ondersteunen van de gebiedsprocessen met kennis en advies, 'natuurinclusief' een plek geven in het onderwijs, adviseren over bijeenkomsten en demo's, het verzorgen van de procesmonitoring en het adviseren over effectmonitoring. In dit overzicht geven we een bloemlezing over welke activiteiten er in dit verband door het KC werden gerealiseerd.

Algemeen – ondersteuning van de gebiedsprocessen

Eén van de eerste activiteiten van het KC was het reflecteren op de door de gebieden opgestelde streefbeelden en actieplannen. Hiertoe werden één of meerdere sessies belegd. De opmerkingen en suggesties vanuit het KC zijn in de verdere uitwerking in projecten meegenomen.

Het KC heeft voor ieder gebied van de regiodeal een aanspreekpunt aangewezen. Deze heeft frequent contact met de regiocoördinator van het gebied. Leidend in de gesprekken zijn de streefbeelden en actieplannen, waarbij aanspreekpunt en regiocoördinator toetsen of de uitvoer op de goede weg is. Waar nodig biedt het aanspreekpunt hulp om 'witte vlekken' in te vullen. Het aanspreekpunt haalt verder inhoudelijke vragen op, maar fungeert ook als sparringpartner. Daar waar nodig schuift een afgevaardigde van het KC (inhoudelijk expert) aan bij projecten.

Er werden slechts mondjesmaat vragen gesteld vanuit de gebieden aan het KC. Dat heeft er onder andere toe geleid dat we als KC veel actiever vragen zijn gaan ophalen. Bijvoorbeeld in de gesprekken tussen aanspreekpunten en regiocoördinatoren, maar ook door meer directe betrokkenheid bij de projecten. Bijvoorbeeld in het gebied Veenkoloniën-Westerwolde-Oldambt wordt hierdoor het KC bij diverse projecten volop ingezet.

Algemeen (Fryslân) - opstellen enquête natuurinclusieve kringlooplandbouw Friesland

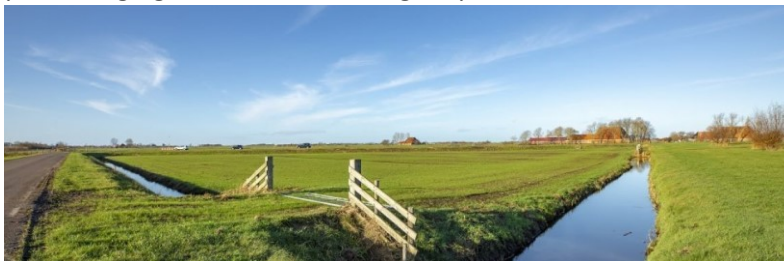
De provincie Fryslân streeft naar natuurinclusieve kringlooplandbouw. Ze wil ook graag weten hoe de boeren in de provincie daar over denken. Samen met vertegenwoordigers van de provincie en van Living Lab Fryslân heeft het KC daarom gewerkt aan een enquête waarin de mening van de Friese landbouwers werd gepeild.

Naast hun mening over natuurinclusieve landbouw konden de boeren ook aangeven welke natuurinclusieve maatregelen ze van plan zijn te nemen en wat ze ervaren als belemmeringen voor het werken aan natuurinclusieve landbouw.

Veenweide - versnelling natuurinclusieve landbouwontwikkeling in het Friese Veenweidegebied

Op basis van meerdere gesprekken met regionale projectleiders die werken aan het Veenweideprogramma in Friesland is door het KC een analyse gemaakt van de kennisbehoefte voor de overschakeling naar een meer natuurinclusieve landbouw in dit gebied. Hieruit kwam naar voren dat er veel vragen leven over de toekomstige productieomstandigheden wanneer maatregelen rond peilverhoging, stikstof en natuur geïmplementeerd zouden worden: “Hoe ziet dat er uit?”

Daarnaast is er de veel gestelde vervolgvraag: “Welke oplossingsrichtingen zijn er voor boeren om in de toekomst een economisch duurzame natuurinclusieve landbouw in te vullen op het eigen bedrijf?”.

Veenweide - projectdefinitie “Boom voor boom”

Samen met Collectief Súdwestkust heeft het KC in kaart gebracht wat er voor nodig was om het project “Boom voor boom” van idee naar uitgewerkt plan te brengen. Daarbij hebben we gesproken over de verschillende aspecten die er aan dit project zitten, hoe je het zou kunnen organiseren en welke ervaringen er reeds zijn binnen het collectief met de activiteiten die uitgevoerd zullen worden binnen dit project.

Veenweide - keukentafelgesprekken Groote Veenpolder

Om meer inzicht te krijgen in de wensen van melkveehouders in de Groote Veenpolder als het gaat om hun toekomstige ontwikkeling werden er keukentafelgesprekken met hen georganiseerd. Om helder te krijgen welke onderwerpen in die gesprekken aan de orde zouden moeten komen en welke gegevens van de bedrijven relevant zouden kunnen zijn om te verzamelen, werd het KC gevraagd om advies.

Samen met de personen die de gesprekken zouden organiseren en uitvoeren hebben we een lijst gemaakt met vragen over de toekomstplannen van het bedrijf, met keuzemaatregelen die bedrijven zouden kunnen nemen op het gebied van water, kringlooplandbouw en biodiversiteit en met gegevens die verzameld zouden kunnen worden om zicht te krijgen op de bedrijfsvoering voor de drie genoemde aspecten.

Kleischil – leernetwerk bodem

Aan groepen boeren wordt de gelegenheid geboden om eigen ideeën over bodem in de praktijk uit te proberen. Het initiatief ligt bij de groepen boeren zelf en ze bepalen zelf ook wie hun begeleider hierbij is. Het is feitelijk een laagdrempelige regeling voor het uitvoeren van praktijkexperimenten. De ontstane groepen en ideeën zijn divers, maar de rode draad is dat het initiatief bijdraagt aan een meer natuurinclusieve manier van het telen van gewassen en het omgaan met de bodem. Zo wordt er bijvoorbeeld geëxperimenteerd met het inzetten van fermenten bij het onderwerken van groenbemesters en met het inzetten van stro om het gebruik van insecticiden in de pootgoedteelt te verminderen. De eerste groepen zijn zomer 2022 van start gegaan. Onderdeel van het leernetwerk is ook het delen van ervaringen vanuit de groepen met andere landbouwers.

Veenkoloniën - Westerwolde - Oldambt - Groenblauwe dooradering

Eén van de thema's in het actieplan van het gebied Veenkoloniën-Westerwolde-Oldambt betreft ecologisch beheer van bermen en slootkanten. Dit is opgepakt binnen het project groenblauwe dooradering. Allereerst is in samenspraak met het KC een expertsessie belegd waarin ecologisch

beheer voor insecten en vogels is verkend. Vervolgens is er een werkgroep samengesteld met afvaardiging vanuit collectieven, waterschap en het KC.

Er is een plan gemaakt hoe groenblauwe dooradering in het werkgebied praktisch vorm te geven. Bureau LAOS heeft deze informatie uitgewerkt tot een algemene beschrijving die eind 2022 beschikbaar komt. Twee gemeenten zijn benaderd voor pilots waar samen met waterschap en collectief in 2023 groenblauwe dooradering zal worden toegepast.

Veenkoloniën - Westerwolde - Oldambt - Koploperprojecten Midwolder Bouwten en Westeresch

Midwolder Bouwten en Westeresch zijn twee pilots natuurinclusieve landbouw op TBO gronden (respectievelijk Het Groninger Landschap en Staatsbosbeheer). De RUG (onderdeel KC) verzorgt hier de ecologische monitoring.

Vanuit de Regio Deal ondersteunt het KC de pilots met kennis. Het KC heeft daartoe een afvaardiging in de projectgroepen. Daarnaast helpt het KC met het uitdragen van de resultaten van de pilots, bijvoorbeeld via het helpen organiseren van veldbijeenkomsten, het presenteren van de resultaten aan omwonenden en boeren op een kijkdag, en medewerking aan blogs en andere media-uitingen.

Veenkoloniën - Westerwolde - Oldambt - Boerderij van Morgen

In het gebied Veenkoloniën-Westerwolde-Oldambt bestaat er behoefte aan uitwerking van natuurinclusieve landbouw in de praktijk. Natuurinclusieve landbouw is vooral nog een concept en praktijkvoorbeelden hoe natuurinclusieve landbouw er bijvoorbeeld in de akkerbouw uit zou kunnen zien zijn schaars. Het doel van het project Boerderij van Morgen is om een demonstratieproject natuurinclusieve akkerbouw te zijn, waarin alleen maatregelen worden toegepast die laagdrempelig zijn en gangbare boeren zelf ook kunnen toepassen. Het KC, onderdeel van de projectgroep, heeft bijgedragen met advies en kennis.

Veenkoloniën - Westerwolde - Oldambt - Natuurinclusieve landbouw Achterste Diep

Door een natuuropgave voor beekherstel deels met natuurinclusieve landbouw in te vullen biedt het Achterste Diep een prachtige mogelijkheid om natuurinclusieve landbouw te verkennen.

Ondersteund door het KC is een gebiedsproces gestart.

Allereerst werd met het KC een expertsessie georganiseerd om de kaders voor natuurinclusieve landbouw in het Achterste Diep te bepalen, met inbreng van RUG, WUR en Kadaster. Verder heeft het KC ondersteund met advies en kennis bij het opstellen van het gebiedsplan, wat ook een plan voor ecologische monitoring omvat waarvoor in 2022 de nulmeting werd uitgevoerd. Tenslotte werd met het KC een excursie met de boeren uit het gebied georganiseerd waarbij een introductie over natuurinclusieve landbouw werd gegeven.

Onderwijs - docentenbijscholing natuurinclusieve akkerbouw

Eén van de manieren om natuurinclusieve landbouw een plek te geven binnen het onderwijs is door middel van bijscholingsbijeenkomsten voor docenten. Een eerste bijeenkomst werd op 14 april 2022 georganiseerd door het KC (Terra, Van Hall Larenstein, Aeres) op het demobedrijf Ecolana. Circa 30

De bijeenkomst werd afgesloten met een excursie op het bedrijf.

docenten hebben die dag hun kennis kunnen verruimen op het gebied van niet-kerende grondbewerking, ruige mest, een 1 op 4 teeltplan, groenbemesters, regeneratieve en biologische landbouw, strokenteelt en robotisering. Verder was er aandacht voor de biodiversiteit, bijvoorbeeld middels een bijdrage over de functie van wilde bijen.

Monitoring - procesmonitoring

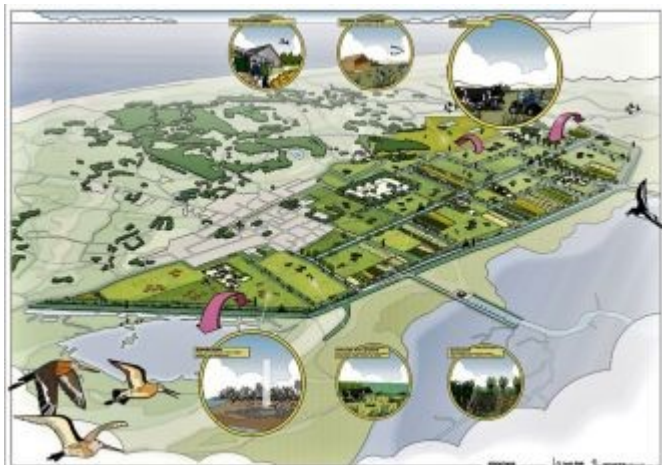
Naast het monitoren van de inhoudelijke voortgang van de projecten ondersteunt het KC de Regio Deal bij procesmonitoring in de gekozen gebieden en de Regio Deal als programma. Hiermee wordt vastgelegd wat er gebeurt binnen de Regio Deal, wat er geleerd wordt en welke aanpassingen er plaatsvinden. Dit wordt vervolgens beoordeeld. De verwachting is dat dit inzichten en leerervaringen oplevert die breder gedeeld kunnen worden binnen en buiten Noord-Nederland. De RUG en de WUR verzorgen de procesmonitoring.

In samenwerking met het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland zijn vier gebieden geselecteerd die de procesmonitoring het meest intensief monitort. Het gaat om de noordelijke Kleischil, Veenkoloniën, Gouden Land/Kleiweide en Boermarke Zeijen. Deze gebieden zijn zo gekozen dat ze verspreid zijn over de provincies en verschillen in hoe diepgaand de beoogde verandering is en een verschil in rol van de overheid. Er zijn periodieke contacten met de regiocoördinatoren van deze gebieden, er hebben gebiedsbezoeken plaatsgevonden en soms wordt deelgenomen aan gebiedsbijeenkomsten. Naast de vier genoemde gebieden worden de andere alleen op hoofdlijnen gevolgd.

In samenhang met de gebieden richt de procesmonitor zich op de Regio Deal als geheel en specifiek op het programmamanagement en het leren in en tussen het Regioteam en het KC. De procesmonitor heeft bijvoorbeeld sessies georganiseerd over de rol van het KC binnen de Regio Deal, heeft tussentijdse conclusies besproken in het Regioteam en heeft het ontwikkelen van een agenda voor noordelijk leren ondersteund. Daarnaast zijn alle bijeenkomsten van het Regioteam bijgewoond en zijn er periodieke gesprekken met de programmaleiding. Eind 2021 is een rapportage van tussentijdse resultaten tot stand gekomen met daarin observaties, aandachtspunten en discussie. Tevens zijn twee studenten van VHL ondersteund in hun afstudeeronderzoek naar de procesgang rond natuurinclusieve landbouw op Schiermonnikoog. Dit onderzoek is vervolgens in het Regioteam besproken. Door de aanpak in de verschillende gebieden te vergelijken en deze te plaatsen in het kader van de doelen en aanpak van de Regio Deal als geheel zullen suggesties worden gedaan voor soortgelijke gebiedsgerichte aanpak in de toekomst.

Monitoring - effectmonitoring - monitoring van natuurinclusief boeren op Schiermonnikoog

Op Schiermonnikoog is een plan gemaakt voor de overschakeling op een emissiearmere landbouw. Op verzoek van de projectleider, die samen met melkveehouders op Schiermonnikoog werkt aan dat plan, is een opzet gemaakt om de voortgang van de uitvoering van het project te monitoren. Daarbij is door het KC een lijst met indicatoren gemaakt voor het volgen van de ontwikkeling van kengetallen op het gebied bedrijfseconomie, bedrijfsvoering, biodiversiteit, bodem en de toepassing van maatregelen op het gebied van natuurbeheer.

Monitoring - effectmonitoring - biodiversiteitsmonitoring in Gouden Land

In het najaar van 2021 is in Arum gesproken met leden van de werkgroep aldaar, een vertegenwoordiging van Landschapsbeheer Friesland, museum Joure en de *associate lector* Bestuivers en Biodiversiteit, Dr. Arjen Strijkstra, over de mogelijkheid biodiversiteit in het gebied te

monitoren. Vanuit het lectoraat zijn mogelijkheden gepresenteerd en is uitgebreid ingegaan op de systematiek van insectenkansenkaarten en de mogelijkheden deze in te zetten voor beheer ten behoeve van biodiversiteit. Inmiddels zijn vanuit datzelfde lectoraat studenten actief met biodiversiteitsmonitoring (o.a. met plakplaten en cameraherkenning) in onder andere de Kleischil.